

(Voor)onderzoek motivatie mbo-studenten van de opleiding mbo-verpleegkundige (niveau 4) 2.0

“Kennisinstituut V&VN (2022)

Nicole de Boer: onderzoeker lectoraat Klantenperspectief in Ondersteuning en Zorg (KIOZ);
Windesheim Almere

Esmée Fleurke: student-assistent lectoraat KIOZ; Windesheim Almere

December 2024

Inhoudsopgave

Achtergrond.....	3
Samenvatting onderzoek enquête motivatie studenten	4
Resultaten	5
Algemene resultaten	5
Wanneer maken studenten de keuze voor de opleiding verpleegkunde (niveau 4)?	5
Hoe zijn studenten tot de keuze gekomen om de opleiding verpleegkundige (niveau 4) te gaan doen?	6
Redenen om te kiezen voor de opleiding verpleegkundige.....	6
Factoren van invloed op de keuze voor de opleiding verpleegkundige (niveau 4)	6
In hoeverre komen de verwachtingen van de studenten overeen met de opleiding?	7
Toelichtingen op de verwachtingen en daadwerkelijke ervaringen van de opleiding:.....	8
Aansprekende ontwikkelingen in de zorg en/of het beroep	8
Niet-aansprekende ontwikkelingen in de zorg en/of het beroep	9
Zijn studenten van plan om over te stappen op een andere opleiding?	9
Mate waarin studenten het eens zijn met de stellingen	10
Studiekeuze en motivatie van studenten	10
Conclusie	11
Vervolginterviews.....	11
Discussie.....	12
Bibliografie.....	14

Achtergrond

Vanuit de WSD doet Windesheim Almere, Lectoraat Klantenperspectief en Ondersteuning in Zorg (KIOZ), onderzoek naar verschillende thema's binnen de Human Capital Agenda. De overkoepelende projectnaam is: "Iedereen zorgt".

Eén van deze thema's betreft de motivatie van mbo-studenten voor de opleiding verzorgende en verpleegkundige. Het heeft betrekking op de opleiding verzorgende (niveau 3) en verpleegkunde (niveau 4), vanaf nu aangeduid als verzorgende en verpleegkunde.

De overkoepelende onderzoeksvraag is: 'hoe kunnen middelbare scholen, het middelbaar beroepsonderwijs, het hbo en zorgorganisaties bijdragen aan de motivatie van leerlingen in het voortgezet onderwijs om te kiezen voor een vervolgopleiding in zorg en welzijn?'

Dit verslag beschrijft de eerste fase van het onderzoek naar deze motivatie: uitkomsten van de enquête onder huidige studenten verzorgende en verpleegkunde.

In het nieuws horen en lezen we regelmatig over een tekort aan verzorgenden en verpleegkundigen. Wat maakt het dat mensen kiezen voor de zorg, en blijven werken in de zorg? Het blijkt namelijk dat er meer dan 24.000 afgestudeerden zijn die niet in de sector werkzaam zijn (Somers, Groot & van Merode, 2023). Om uitstroom te voorkomen in het van zeer belang om het verpleegkundig beroep aantrekkelijk en passend is én blijft (van Schotshorst-van Roekel, Weggelaar-Jansen, Meijndert & Wallenburg, 2018), maar wat is de motivatie van mbo-studenten om te kiezen voor een toekomst in de zorg?

Om iets te kunnen zeggen over deze vraagstelling te is er onderzoek gedaan onder mbo-studenten van de opleiding verzorgende en verpleegkunde.

Voor een volledige beschrijving van de achtergrond van dit onderzoek wordt verwezen naar bijlage 1.

Samenvatting onderzoek enquête motivatie studenten

Er is voor een tweede keer een kleinschalig onderzoek onder mbo-studenten van de opleiding verzorgende en verpleegkunde gestart. Op deze wijze wordt er gekeken wat de motivatie is van deze studenten om te kiezen voor hun opleiding, en welke factoren hierbij van invloed zijn.

Als onderdeel van de eerste fase van het onderzoek is er gestart met een enquête onder deze studenten. De respondenten van deze enquête waren enkel studenten van de opleiding verpleegkunde (niveau 4). Hierbij kwamen onder anderen vragen over de motivatie om te kiezen voor de opleiding, en welke factoren van invloed zijn op het maken van een studiekeuze (voor een beroep in de zorgsector). Hierbij kwamen ook aantrekkelijke en niet-aantrekkelijke ontwikkelingen binnen de zorg ter sprake. Aan de hand van de resultaten van de enquête kunnen er de volgende conclusies getrokken worden:

- De meeste studenten hebben de keuze voor de opleiding verpleegkunde (niveau 4) gemaakt tussen de 3e en 4e klas van het Voortgezet Onderwijs (VO).
- De meeste studenten hebben de studiekeuze gemaakt samen met ouders of verzorgende.
- Ongeveer één derde van de studenten geven aan dat zij de opleiding hebben gekozen, omdat zij mensen willen helpen of beter maken, en het hen een interessant en dankbaar beroep lijkt.
- De motivatie om te kiezen voor de opleiding verpleegkunde (niveau 4) wordt in grote mate bepaald door de wens om door te stromen naar het hbo en/of specialisatie van het beroep.
- Voor de helft van de studenten komen de verwachtingen van de opleiding overeen met hun huidige ervaringen van de studie.
- Een groot deel van de studenten kon bij zowel de aansprekende als niet-aansprekende ontwikkeling geen ontwikkelingen noemen, of had geen idee. De aansprekende ontwikkelingen die werden genoemd waren met name gericht op het contact met patiënten, en de doorgroeimogelijkheden. Bij de niet-aansprekende ontwikkelingen werden met name nare situaties die voorkomen in het beroep genoemd door de studenten.
- Het zorgt er voor het grootste deel van de studenten niet voor dat zij overwegen om een overstap te maken naar een andere studie.
- De tekorten in de zorg is geen motivator voor studenten om te kiezen voor de opleiding tot verpleegkundige.

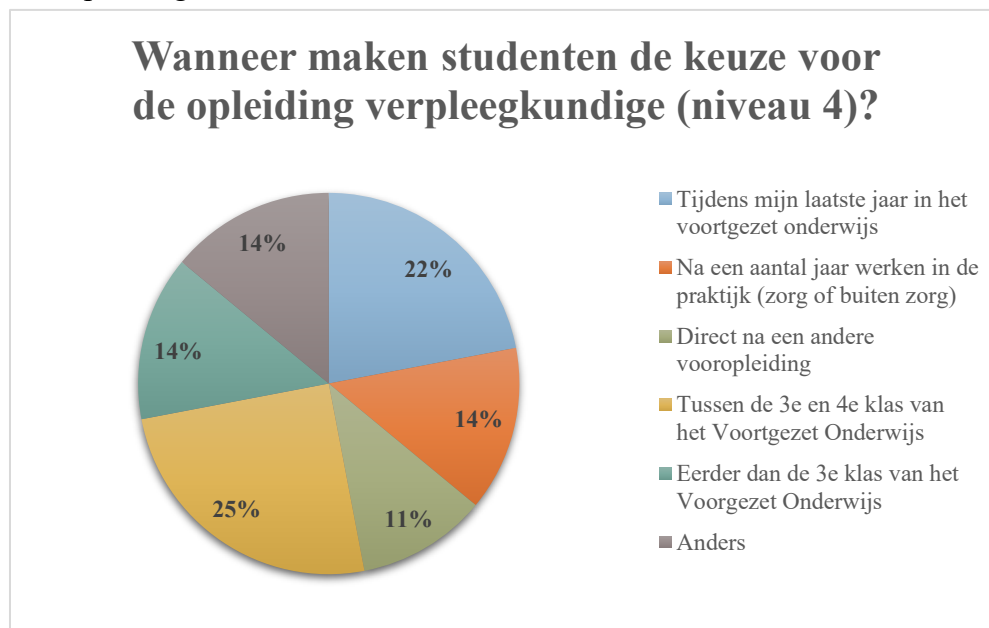
Resultaten

Algemene resultaten

1. Er zijn 36 respondenten op de enquête, waarbij allen toestemming geven voor het gebruiken van de gegevens voor onderzoeken en eventueel vervolgonderzoek binnen Windesheim.
2. Vooropleiding:
 - a. 40% heeft een mbo-vooropleiding
 - b. 43% heeft een vmbo-vooropleiding
 - c. 14% heeft een havo-vooropleiding
 - d. 2% heeft een vwo-vooropleiding
3. BBL- of BOL-opleiding
 - a. 81% volgt een BOL-opleiding
 - b. 19% volgt een BBL-opleiding
4. Alle 36 respondenten (100%) volgen de opleiding 'verpleegkundige niveau 4'.
5. Leerjaar: 100% van de respondenten (36 studenten) zitten in het eerste leerjaar.
6. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 20 jaar.
7. 92% van de respondenten is vrouw; 8% man.
8. 83% van de respondenten woont in gemeente Almere, 3% in gemeente Amsterdam, 6% in gemeente Lelystad en 8% van de respondenten is woonachtig in een andere gemeente.

Wanneer maken studenten de keuze voor de opleiding verpleegkundige (niveau 4)?

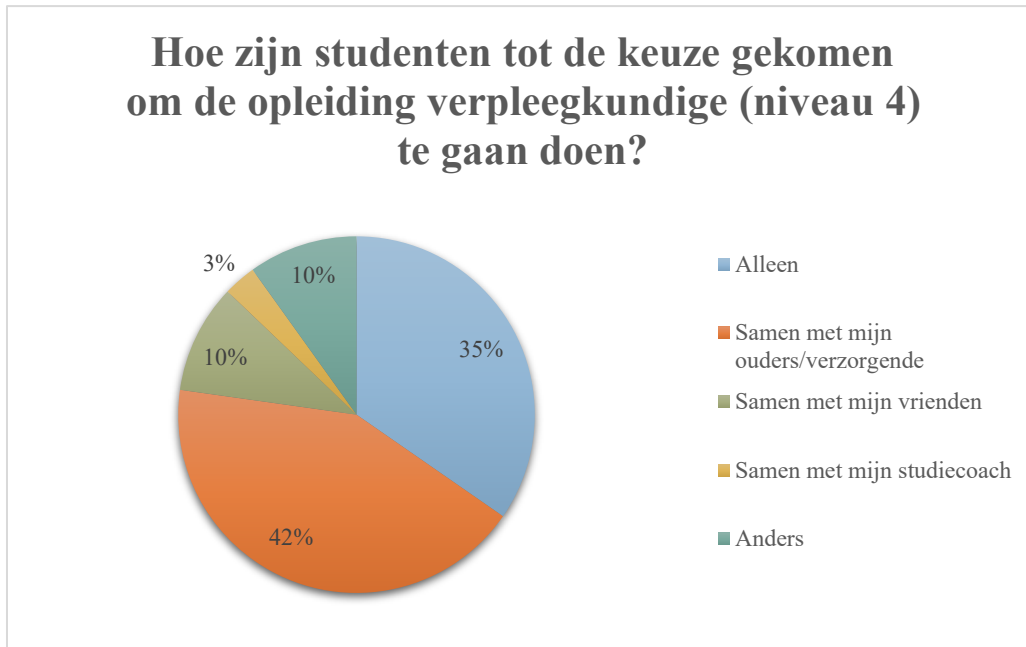
Figuur 1 geeft weer dat studenten voornamelijk (25%) tussen de 3^e en 4^e klas van het Voortgezet Onderwijs (VO) een studiekeuze maken voor de opleiding verpleegkundige. Het kleinste aandeel (11%) maakte de keuze voor de opleiding verpleegkundige direct na een andere vooropleiding.

Figuur 1: moment van studiekeuze

Hoe zijn studenten tot de keuze gekomen om de opleiding verpleegkundige (niveau 4) te gaan doen?

Het grootste deel van de respondenten (42%) heeft de keuze om de opleiding verpleegkundige te volgen samen met ouders/verzorgende gemaakt. Dit staat weergegeven in figuur 2.

Figuur 2: wijze van studiekeuze

Redenen om te kiezen voor de opleiding verpleegkundige

De respondenten konden in eigen woorden beschrijven wat voor hen de redenen zijn geweest om voor de opleiding verpleegkunde te kiezen. Ongeveer 33% van de respondenten geven aan dat zij de opleiding hebben gekozen, omdat zij mensen willen helpen of beter maken, en het hen een interessant en dankbaar beroep lijkt. Daarbij noemen negen respondenten dat zij een specifieke interesse hebben, en hiervoor de opleiding nodig hebben, bijvoorbeeld werken in een ziekenhuis. Daarbij wordt door vijf respondenten genoemd dat zij de opleiding volgen voor meer diepgang, of om als basis te fungeren om later verder te studeren en/of specialiseren. Er werden ook andere factoren genoemd, zoals persoonlijke redenen, familieleden die in de zorg werken, de tekorten in de zorgsector, en het feit dat verpleegkunde als de enige interessante optie wordt beschouwd.

Factoren van invloed op de keuze voor de opleiding verpleegkundige (niveau 4)

In figuur 3 staat weergegeven wat de mate van invloed is van bepaalde factoren die van invloed zijn op de keuze voor de opleiding verpleegkundige.

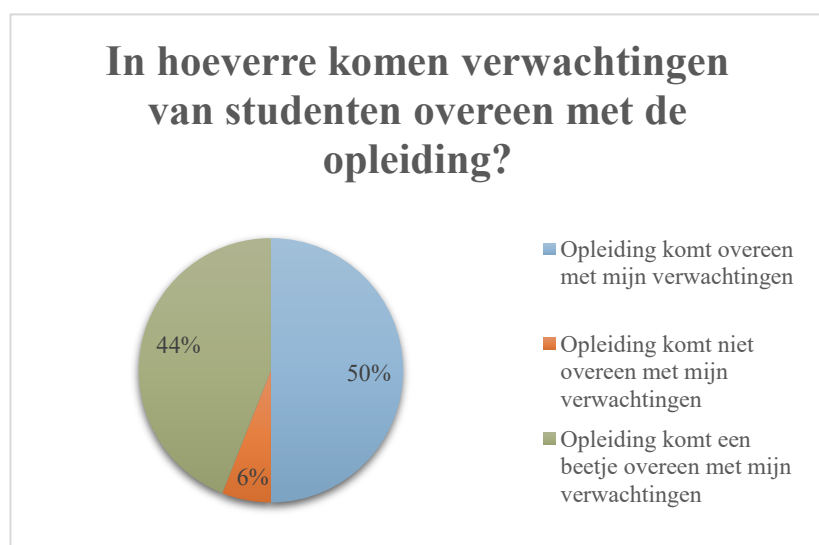
Figuur 3: mate van invloed van factoren op studiekeuze

De keuze voor de opleiding verpleegkunde wordt in grote mate bepaald doordat de respondenten de wens hebben om door te stromen naar het hbo of een specialisatie van het beroep.

Daarbij worden familieleden in de zorg en/of zelf of directe familieleden die persoonlijk te maken hebben gehad met de zorg in hoge mate als factor benoemd wat de respondenten heeft overtuigd om de opleiding verpleegkunde te studeren. Een klasgenoot die voor dezelfde opleiding kiest en een open dag blijkt van minimale invloed te zijn op de studiekeuze tot verpleegkundige.

In hoeverre komen de verwachtingen van de studenten overeen met de opleiding?

In figuur 4 staan de antwoorden van de respondenten weergegeven. Voor 50% van de respondenten komt de opleiding overeen met de verwachtingen vooraf aan de opleiding. Voor 44% komt het deels overeen met de verwachtingen vooraf, en bij 6% komen de verwachtingen niet overeen met de opleiding. Een belangrijke kanttekening bij deze resultaten is dat verwachtingen zowel negatief als positief geïnterpreteerd kunnen worden. De opleiding kan tegenvallen of juist beter bevallen dan de deelnemers in eerste instantie hadden verwacht.

Figuur 4: verwachtingen van de opleiding verpleegkunde

Toelichtingen op de verwachtingen en daadwerkelijke ervaringen van de opleiding:

Er werden wisselende antwoorden gegeven door de respondenten als toelichting op hun verwachtingen vooraf aan de opleiding. Zes respondenten noemen dat de opleiding minder praktijkgericht is, dan vooraf verwacht. Daarbij noemen een aantal respondenten dat zij het saaier of moeilijker vinden dan verwacht. Het andere deel noemt dat verwachtingen overeen kwamen met de daadwerkelijke opleiding: verdiepend, interessant en overeenkomstig met een open dag. Eén respondent ervaart het als beter dan verwacht.

Aansprekende ontwikkelingen in de zorg en/of het beroep

De respondenten kregen de mogelijkheid om in eigen woorden aan te geven wat zij aansprekende ontwikkelingen vinden binnen de zorg en/of het beroep. De antwoorden zijn onderverdeeld in een aantal categorieën, zie onderstaand tabel (figuur 5). Een belangrijk aandachtspunt is dat sommige respondenten meerdere ontwikkelingen hebben benoemd, vandaar dat er meer antwoorden zijn ten opzichte van de respondenten. Het grootste aandeel respondenten wist geen ontwikkelingen te benoemen, of vond geen enkele ontwikkeling aantrekkelijk in de zorg en/of het beroep. Daarbij werden doorgroeimogelijkheden en technologische ontwikkelingen meermaals genoemd.

Ontwikkeling	Aantal keren benoemd
Geen idee/niets	14
Veel bezuinigingen	1
Ontwikkelingen op het gebied van wondzorg	1
Tekorten in de zorg	1
Technologische ontwikkelingen	4
Het bieden van een betere kwaliteit van zorg	1
Doorgroeimogelijkheden	5
Bijna alles	1
Het contact met patiënten als verpleegkundige; het kunnen helpen van mensen	7
Verpleegtechnische handelingen	1
Onderzoek naar medicatie	1

Figuur 5: aansprekende ontwikkelingen binnen de zorg

Eén van de respondenten geeft de volgende toelichting:

‘Tekorten in de zorg. Ontwikkelingen om mensen een betere gezondheid te bieden in de vorm van voeding, beweging, leefomstandigheden, geluk, menselijk contact, wonen etc. Technologische ontwikkelingen voor een betere zorg.’

Niet-aansprekende ontwikkelingen in de zorg en/of het beroep

Hierbij kregen de respondenten de mogelijkheid om niet-aansprekende ontwikkelingen in de zorg en/of het beroep in eigen woorden te beschrijven. In het onderstaande tabel (zie figuur 6) zijn de antwoorden onderverdeeld in categorieën. Een groot aantal respondenten heeft geen idee, of geen niet-aansprekende ontwikkeling binnen de zorg en/of het beroep. Daarbij worden nare situaties die verpleegkundigen tegenkomen binnen het beroep genoemd. Ook personeelstekorten en/of de werkdruk wordt benoemd.

Ontwikkeling	Aantal keren benoemd
Geen idee/niets	19
Verplichting om te werken in de weekenden en/of de feestdagen	1
Cursussen van een aantal dagen; je mist bepaalde kennis. Respondent wenst een betere screening	1
Thuiszorg of ouderenzorg	3
Het wassen en verschonen van mensen	1
Nare situaties: overlijden, bloed, wonden	6
Personeelstekorten (uitstroom van personeel)/werkdruk	3
Corruptie in de zorg	1
Laag salaris	1

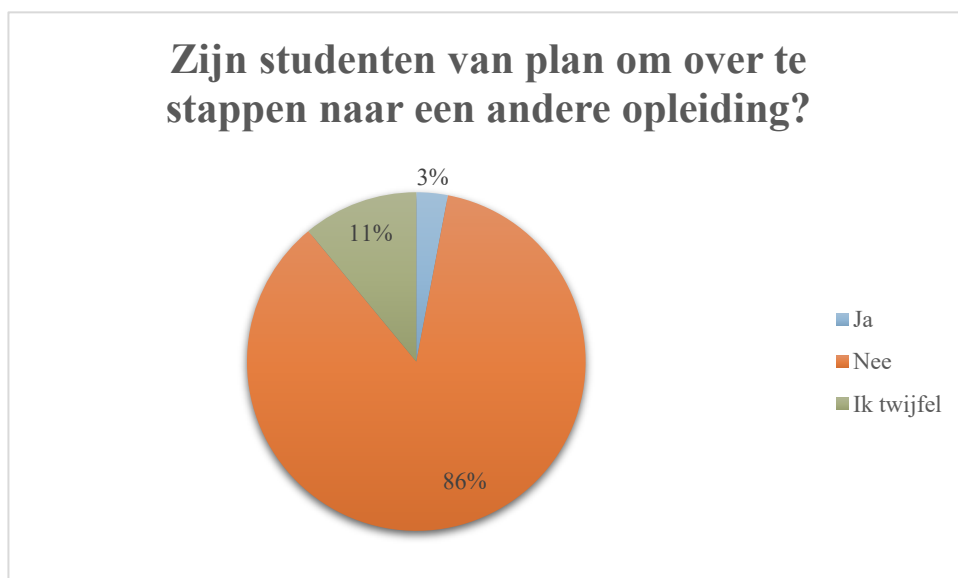
Figuur 6: niet-aansprekende ontwikkelingen binnen de zorg

Eén van de respondenten geeft de volgende toelichting:

'Beetje het fabriekswerk en dat er veel druk op ligt.'

Zijn studenten van plan om over te stappen op een andere opleiding?

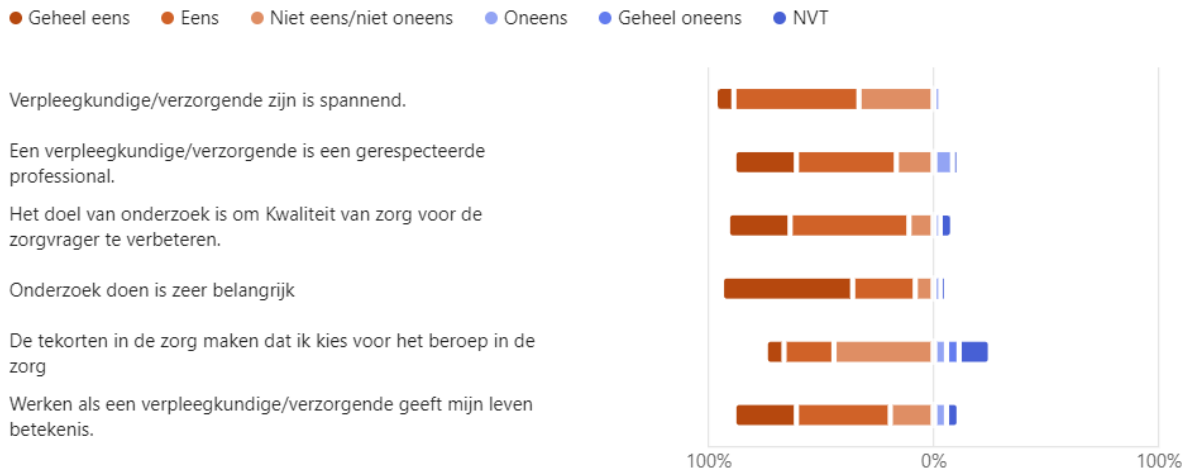
Het grootste deel van de studenten (86%) is niet van plan om over te stappen naar een andere opleiding. 11% van de respondenten twijfelt echter nog om een overstap te maken. Zie figuur 7 voor de resultaten.

Figuur 7: overstappen naar een andere opleiding?

Mate waarin studenten het eens zijn met de stellingen

Voor het vormen van een beeld dat studenten hebben over het beroep van een verpleegkundige kregen de respondenten een aantal stellingen voorgelegd:

Figuur 8: mate waarin studenten het eens zijn met stellingen

De resultaten zijn weergegeven in figuur 8. De stelling waar de respondenten het meest oneens over zijn, is dat tekorten in de zorg resulteren tot het kiezen van een zorgopleiding. Daarbij is zichtbaar dat een groot deel van de respondenten het geheel eens is met dat onderzoek erg belangrijk is.

Studiekeuze en motivatie van studenten

De deelnemers kregen de mogelijkheid om belangrijke punten te delen rondom hun studiekeuze en motivatie. Hierbij gaven 7 respondenten antwoord. Zij gaven het volgende aan:

- Het is het mooiste beroep wat er is;
- Rondom mijn eigen studiekeuze niet. Ik zou alleen wel vanaf niveau 2 bekijken en doorvragen aan studenten wat wil je in de zorg bereiken? En juist hierop doorgaan met het prikkelen van de motivatie waarop ze meer gaan zien en misschien dan meer willen. (eerlijk gezegd, als ik toen had geweten wat ik nu wist, had ik de keuze veel eerder gemaakt);
- Open het gesprek aangaan met collega's over de opleiding verpleegkunde, voordat ik mijzelf opgaf voor de studie;
- Blijf doorgaan;
- Mensen beter maken en beter laten voelen;
- Wees blij
- Motivatie is moeilijk te behouden wanneer lessen langzaam vooruit gaan, en er veel lesuitval is. Hierdoor kom je moeilijk in een workflow.

Conclusie

De meeste studenten hebben de keuze voor de opleiding verpleegkunde (niveau 4) gemaakt tussen de 3e en 4e klas van het Voortgezet Onderwijs (VO), waarbij de studiekeuze het vaakst wordt gemaakt samen met ouders of verzorgende. Ongeveer één derde van de studenten geven aan dat zij de opleiding hebben gekozen, omdat zij mensen willen helpen of beter maken, en het hen een interessant en dankbaar beroep lijkt. De motivatie om te kiezen voor de opleiding verpleegkunde (niveau 4) wordt in grote mate bepaald door de wens om door te stromen naar het hbo en/of specialisatie van het beroep. Voor de helft van de studenten komen de verwachtingen van de opleiding overeen met hun huidige ervaringen van de studie. Een groot deel van de studenten kon bij zowel de aansprekende als niet-aansprekende ontwikkeling geen ontwikkelingen noemen, of had geen idee. De aansprekende ontwikkelingen die werden genoemd waren met name gericht op het contact met patiënten, en de doorgroeimogelijkheden. Bij de niet-aansprekende ontwikkelingen werden met name nare situaties die voorkomen in het beroep genoemd door de studenten. Dit zorgt voor het grootste deel van de studenten er niet voor dat zij overwegen om een overstap te maken naar een andere studie. De tekorten in de zorg is geen motivator voor studenten om te kiezen voor de opleiding tot verpleegkundige.

Vervolginterviews

Met dit onderzoek als startpunt zullen er verdiepende interviews plaatsvinden met een aantal deelnemers van de enquête. Hierbij zal de doelstelling zijn hoe middelbare scholen, het middelbaar beroepsonderwijs, het hbo en zorgorganisaties kunnen bijdragen aan de motivatie van leerlingen in het voortgezet onderwijs (VO) om te kiezen voor een vervolgopleiding in zorg en welzijn. Hierbij zal aandacht zijn voor de verbinding van de student met zorg, is dat van invloed op de studiekeuze? De inhoud van het toekomstige beroep, wat maakt het dat studenten juist wel of niet kiezen voor een beroep in de zorg? Wat zijn hierin belangrijke determinanten? Ook zal het interview zich richten op de inhoud en kwaliteit van het onderwijs. Wat zijn verbeterpunten met betrekking tot de zorgopleidingen? Krijgen studenten bijvoorbeeld voldoende informatie vooraf?

Discussie

Het onderzoek zou zich in eerste instantie richten op studenten van de opleiding verzorgende en verpleegkundige op het mbo. Er hebben echter alleen studenten verpleegkundige (niveau 4) meegedaan aan de enquête. In dit onderzoek is dus niet de mening meegenomen van verzorgenden, wat mbo-niveau 3 is. Daarbij hebben alleen eerstejaars studenten meegedaan aan het onderzoek, en bijna alle deelnemers waren vrouw. Dit zou mogelijk van invloed kunnen zijn op de resultaten van het onderzoek. Hebben de studenten voldoende informatie en kennis om uitspraken te kunnen doen over aantrekkelijke en niet-aantrekkelijke ontwikkelingen binnen de zorg? Wanneer dit niet het geval is, dan beïnvloedt dat de uitkomsten van dat deel van het onderzoek. In verhouding tot de hoeveelheid mbo-studenten (in Flevoland) heeft er een klein percentage deelgenomen aan het onderzoek, wat impact heeft op de generaliseerbaarheid.

Vanuit de literatuur blijkt dat er een aantal factoren van belang zijn bij het behoud van motivatie van studenten bij een studie. In een artikel van Evelyne Meens (2019) staat beschreven dat autonome motivatie een belangrijke factor is voor studenten om uitstroom te voorkomen. Daarbij is het van belang dat de verwachtingen vooraf bij studenten overeenkomen met de werkelijkheid, zodat een motivatiedaling wordt voorkomen. Ook het betrekken van naasten van de student draagt bij aan een passende studiekeuze. Uit de enquête bleek dat de studiekeuze het vaakst wordt gemaakt met ouders of verzorgende. Echter, wordt de keuze ook vaak alleen gemaakt, zonder invloed van mensen uit de omgeving, autonome motivatie dus. Dit gaat om ruim één derde van de studenten. Mbo'ers worden met name beïnvloed door ouders bij het maken van een studiekeuze, blijkt uit de literatuur (Fouarge, Künn & Punt, 2017). Wat overeenkomstig is met de afgenomen enquête. Dwang bij het maken van een studiekeuze komt niet naar voren in de enquête. Voor de helft van de studenten komen de verwachtingen van de opleiding overeen met de werkelijkheid, toch is er ook een groot aandeel van de studenten dat vindt dat de opleiding deels overeenkomt met de werkelijkheid. Dit zou kunnen zorgen voor een motivatiedaling. Twee studenten geven aan dat de opleiding niet overeenkomt met de verwachtingen vooraf. Onder de studenten die zijn geraadpleegd bij dit onderzoek zijn er twee factoren die bijdragen aan het succes van de opleiding: een autonome motivatie en voor meer dan de helft van de studenten komt de opleiding overeen met de verwachtingen vooraf.

Bij mbo-studenten blijken veel factoren een rol te spelen in de studie- en beroepskeuze. Dit betreft de eerder opgedane ervaringen, sociale invloeden, de afweging tussen de kosten en baten. De informatie over de arbeidsmarktkansen blijkt vanuit onderzoeken van invloed op de studiekeuze van jongeren. Informatieverschaffing kan bijdragen aan meer zicht over de positieve kanten van de opleiding, een sterkere intentie om niet te stoppen met de opleiding, vaker kiezen om door te studeren en specifiekere opleidingen kiezen met zicht op goed werk, met de bijbehorende goede inkomsten. Arbeidsmarktinformatie lijkt meer invloed te hebben op jongeren uit lagere sociaaleconomische milieus, mogelijk door een grotere achterstand met betrekking tot deze informatie (Fouarge, Künn & Punt, 2017). Het belang van het verstrekken van informatie voor de keuze richting een vervolgopleiding blijkt ook uit overige literatuur. In

het geval van havisten, die ook bewust naar het mbo kunnen gaan, hebben behoefte aan informatie over de inhoud van het beroep, en de toekomstverwachting daarvan (Kers, 2009).

Bibliografie

Fouarge, D., Künn, A., & Punt, D (2017). De rol van arbeidsinformatie in de opleidingskeuze van mbo'ers. Maastricht University. Geraadpleegd van, https://cris.maastrichtuniversity.nl/ws/portalfiles/portal/17273692/ROA_R_2017_9.pdf.

Kers, L (2009). Informatiebehoefte over vervolgstudie bij havisten en de rol van studiemotivatie. Geraadpleegd van, https://essay.utwente.nl/59583/1/scriptie_L_Kers.pdf.

Kennisinstituut V&VN (2022, december). Algemene dagelijkse verrichtingen. Kennisplatform. Geraadpleegd op 28 januari 2025, van <https://kennisplatform.venvn.nl/onderwerp/adl/>

Meens, E. (2019) Motivatie en keuzes: een kwestie van verwachtingen. LoopbaanVisie. Geraadpleegd van, <https://evelynemeens.com/wp-content/uploads/2019/05/Motivatie-en-keuzes-LV.pdf>

Schothorst-van Roekel, J., Weggelaar-Jansen, A.M., Meijndert, Y. & Wallenburg, I. (2018) Regieverpleegkundigen en functiedifferentiatie: werkt het in de praktijk? TVZ. Geraadpleegd van, <https://link.springer.com/article/10.1007/s41184-018-0012-y>

Somers, M., Groot, W. & van Merode, F. (2023) De zorgsector heeft een aanzienlijk stille reserve. ESB. Geraadpleegd van, https://esb.nu/wp-content/uploads/2023/10/474-475_Somers.pdf.